

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

METHODOLOGICAL APPROACHES IN THE PROCESS OF PREPARATION OF FUTURE PHYSICAL CULTURAL TEACHERS FOR PHYSICAL AND HEALTH ACTIVITIES

У статті наголошено, що основною метою вищої освіти є підготовка компетентного педагога, який здатний вільно володіти знаннями та застосовувати вміння й навички в професійній діяльності, готового до постійного вдосконалення, соціальної та професійної мобільності. Визначено, що сучасні умови фізичного виховання в закладах загальної середньої освіти розширюють можливості використання засобів фізичної культури, тому вчитель фізичної культури сучасної школи повинен мати необхідну професійну підготовку для реалізації засобів фізкультурно-оздоровчої діяльності. З'ясовано, що аналізу методологічних підходів підготовки майбутніх учителів, зокрема майбутніх учителів фізичної культури, присвячено дослідження різних авторів, але невирішеною проблемою залишається визначення методологічних підходів у процесі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої діяльності. На основі аналізу методологічних підходів визначено, що в контексті означеної проблеми важливими є діяльнісний, особистісно орієнтований, культурологічний та естетичний підходи. Діяльнісний підхід у підготовці майбутнього вчителя фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої діяльності передбачає спрямованість освітнього процесу на розвиток умінь студента, реалізацію теоретичних знань на практиці, формування здібностей до самоосвіти й успішний перехід від навчання до професійної самореалізації. Особистісно орієнтований підхід передбачає розвиток індивідуальних властивостей особистості майбутнього вчителя фізичної культури на основі положень визначеного підходу. Культурологічний підхід забезпечує особистісний розвиток, вихід за межі нормативної діяльності, здатність створювати й передавати цінності, які пов'язані з фізичною культурою особистості. Естетичний підхід у підготовці майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої діяльності визначається у формуванні вміння жити і працювати за законами краси, що виявляються в естетиці професійної діяльності.

Ключові слова: методологічні підходи, учителі фізичної культури, фізкультурно-оздоровча діяльність, професійна підготовка.

The article emphasizes that the main goal of higher education is to train a competent educator who is able to freely possess knowledge and apply skills and competences in his or her professional activity, ready for continuous improvement, social and professional mobility. It is determined that the modern conditions of physical education in the institutions of general secondary education increase the possibilities of using the means of physical culture, so the teacher of physical culture of the modern school should have the necessary professional training for the implementation of the means of physical and health activity. It has been found that the analysis of methodological approaches of preparation of future teachers, in particular of future teachers of physical culture is devoted to research of different authors, but the unresolved problem remains the definition of methodological approaches in the process of preparation of future teachers of physical culture for physical activity. On the basis of the analysis of methodological approaches it is determined that in the context of the identified problem, active, personally oriented, cultural and aesthetic approaches are important. An active approach in the preparation of future teachers of physical culture for physical and fitness activities involves the orientation of the educational process to the development of student's skills, the implementation of theoretical knowledge in practice, the formation of abilities to self-education and the successful transition from training to professional self-realization. A person-centered approach involves the development of the individual personality traits of a future physical education teacher, based on the provisions of a defined approach. The cultural approach provides for personal development, going beyond regulatory activity, the ability to create and impart values that relate to the physical culture of the individual. The aesthetic approach in the preparation of future teachers of physical culture for physical and fitness activities is determined in the formation of the ability to live and work according to the laws of beauty, which are manifested in the aesthetics of professional activity.

Key words: methodological approaches, teachers of physical culture, physical-fitness activity, professional training.

УДК 378.147:[37.011.3-051:796]:796.011.1
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-17-1-4>

Бермудес Д.В.,
канд. пед. наук,
старший викладач кафедри теорії
і методики фізичної культури
Сумського державного педагогічного
університету імені А.С. Макаренка

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Сучасне світове співтовариство беззастережно визначає якість освіти пріоритетним напрямом розвитку суспільства у XXI столітті. З огляду на означене, основною метою вищої освіти є підготовка компетентного педагога, який здатний вільно володіти знаннями та застосовувати вміння й навички в професійній діяльності, а також готового до постійного професійного вдосконалення, соціальної та професійної мобільності. Сучасні

умови фізичного виховання в закладах загальної середньої освіти розширюють можливості використання засобів фізичної культури. Тому вчитель фізичної культури сучасної школи повинен мати необхідну професійну підготовку для реалізації засобів фізкультурно-оздоровчої діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічні й теоретичні засади підготовки майбутнього вчителя обґрунтовано в дослідженнях В. Андрущенко, С. Гончаренко, О. Дубасенюк,

І. Зязюна, В. Кремня, В. Лугового, Н. Ничкало, О. Семенов, М. Чобітько та ін.

Питання аналізу методологічних підходів підготовки майбутніх учителів фізичної культури розглядали різні автори. Так, методологічні підходи до проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до впровадження здоров'язбережувальних технологій у старшій школі проаналізовано в роботах В. Дручика. Автором виділено такі підходи, як аксіологічний, діяльнісний, індивідуальний, компетентнісний, культурологічний, особистісно орієнтований і системний [3, с. 52–55]. У публікації Л. Гальченко обґрунтовано методологічні підходи до проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання рухливих і національних ігор у професійній діяльності [1, с. 100–104.]. У статті В. Сікори «Методологічні підходи щодо формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури» висвітлено, що «формування інтерактивної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури відбувається через здатність здійснювати міжособистісну інтеракцію і взаємодію студентів між собою і з викладачами, як на заняттях з фізичної культури, так і в реальному житті; спроможність студентів активізувати інтерактивну навчальну діяльність на уроках фізичної культури з учнями закладів середньої освіти під час виконання будь-якого навчального завдання в межах міжсуб'єктної взаємодії; готовність студентів до застосування на уроках фізичної культури інтерактивних методів, прийомів, форм і засобів навчання» [10]. Цей процес розглядається автором через призму методологічних підходів, саме: системного, діяльнісного, компетентнісного.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Аналізу методологічних підходів підготовки майбутніх учителів присвячено низку праць. Але невирішеною проблемою залишається визначення методологічних підходів в процесі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої діяльності.

Метою статті є визначення методологічних підходів у процесі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої діяльності.

Виклад основного матеріалу. У загальному розумінні поняття «підхід» розглядається як сукупність різноманітних засобів і прийомів, які діють певним чином. У науковому розумінні поняття «підхід» тлумачиться як вихідна позиція, що становить основу дослідницької діяльності. Це орієнтує людину на постійне професійне й особистісне самовдосконалення, самостійний пошук нових знань, самостійний розвиток необхідних умінь і навичок [4]. Визначено, що методологічні підходи передбачають установа загальних педагогічних закономірностей як підґрунтя наукового пошуку.

На підставі системного аналізу методологічних підходів розглянемо найбільш важливі методичні підходи в контексті підготовки майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої діяльності.

У процесі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої діяльності важливу роль відіграє *діяльнісний підхід*. Основою діяльнісного підходу є твердження, що психіка суб'єкта поєднується з діяльністю та зумовлена нею. Діяльність – це активність, що виявляється у взаємодії суб'єкта з навколишнім світом і полягає в розв'язанні завдань, що становлять життя людини. Визначальна ідея цього підходу полягає в тому, що головний результат освіти – не окремі знання, вміння й навички, а здатність і готовність людини до ефективної та продуктивної діяльності в різних соціально значущих ситуаціях [9, с. 95]. Значення діяльнісного підходу полягає в тому, що в діяльності людина проявляє себе; діяльність – це основа, засіб і вирішальна умова розвитку особистості. Діяльність – процес активної взаємодії суб'єкта зі світом, під час якого суб'єкт задовольняє будь-які свої потреби. Отже, діяльність – це будь-яка активність людини, якій вона сама надає деякий сенс. С. Кей визначає, що активна діяльність – це модель діяльності, за допомогою якої студенти заохочуються глибоко замислюватися над тим, що вимагає енергії, відданості й активності [11]. Діяльнісний підхід у підготовці майбутнього вчителя фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої діяльності – це спрямованість освітнього процесу на формування готовності, розвиток умінь студента, реалізація теоретичних знань на практиці, формування здібностей до самоосвіти й успішний перехід від навчання до професійної самореалізації.

Особистісно орієнтований підхід у підготовці майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої діяльності передбачає допомогу студентам у пізнанні себе, самовизначенні та самореалізації, формуванні культури життєдіяльності, яка дає змогу якісно будувати своє життя, а також розвиток індивідуальних пізнавальних здібностей кожного студента. При цьому навчальний матеріал виступає вже не як сама мета, а як засіб, що створює умови для повноцінного виявлення й розвитку особистісних здібностей майбутніх учителів фізичної культури. Особистісно орієнтоване навчання є основою створення освітнього середовища, організації педагогічно доцільного спілкування та високої педагогічної майстерності викладачів закладів вищої освіти. Освітнє середовище – соціальний простір, у якому здійснюється освітня діяльність майбутнього вчителя фізичної культури, спілкування з оточуючими, взаємодія та рефлексія.

За визначенням І. Дичківської: «Освітнє середовище – це сфера життєдіяльності студента, яка постійно розширюється та містить багато опосередкованих культурою поєднань із навколишнім світом. Освітнє середовище вчить здобувати знання власною діяльністю; на основі спостережень з'ясовувати життєве значення об'єктів, що є предметом вивчення, озброює абеткою логічного мислення, усвідомленого сприйняття речей і слів; вчить осягати принципи власних дій і керуватися ними у нових ситуаціях» [2]. Природовідповідне освітнє середовище – це довкілля майбутнього вчителя фізичної культури, навчальні приміщення, спортивні зали з музичним оснащенням, майданчики під відкритим небом, басейни, сучасні споруди, інвентар та обладнання, яке створює психологічні умови для сприйняття навчального матеріалу. У процесі спілкування здійснюється обмін думками, почуттями. Спілкування – необхідна умова формування, існування й розвитку майбутніх учителів фізичної культури. Отже, з огляду на особливості підготовки майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої діяльності, цей підхід має дуже вагоме значення, оскільки здібності – це індивідуальні властивості особистості майбутнього вчителя фізичної культури, розвиток яких відбуватиметься найбільш ефективно, якщо в процесі навчання будуть реалізовуватися положення особистісно орієнтованого підходу.

З позиції *культурологічного підходу* підготовка майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої діяльності відбувається в ході інтеріоризації культурних цінностей, загальнолюдського змісту і створення нових цінностей. Культурологічний підхід указує, що в сучасних умовах конкурентоздатним ресурсом діяльності вчителя фізичної культури є не стільки спеціальні знання, скільки загальна й професійна культура, що забезпечує особистісний розвиток, вихід за межі нормативної діяльності, здатність створювати і передавати цінності, пов'язані з фізичною культурою особистості.

Естетичний підхід у підготовці майбутніх учителів фізичної культури передбачає естетичний розвиток. У перекладі з грецької мови «естетика» означає буквально «відчуття», «почуття». Естетичний розвиток розглядається як процес формування в кожного студента потреб і здібностей естетичного сприйняття світу. Погоджуємося з Т. Люріною, яка визначає, що найбільш повними й переконливими є визначення тих авторів, які поєднують різні прояви прекрасного в особі людини: зовнішній, внутрішній, соціальний, біологічний, тому естетичний розвиток особистості авторка вважає складним синтетичним процесом, що характеризується високою духовністю людини [7, с. 43–46].

Важлива ідея для визначення сутності естетичного виховання в фізичному та фізичного виховання в естетичному полягає в теорії естетичного виховання Б. Лихачова [6, с. 31–46], згідно з якою естетичне виховання в процесі фізичного виявляє наявність у ньому естетичних елементів і перетворює їх у засоби естетичного розвитку й формування людини. Фізичне виховання в процесі естетичного ґрунтується на соціально-природній цілісності особистості, тому розглядати морально-естетичну сутність людини тільки з позиції духовності було б неправильно. Ніякої духовності поза зовнішніми формами виразності й поведінки особистості просто не існує [5]. Л. Назаренко відмічає: «Досконалі форми людського тіла, граційність і витонченість рухів були та залишаються предметом захоплення...» [8, с. 48–49].

Естетичний підхід у підготовці майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої діяльності визначається у формуванні вміння жити і працювати за законами краси. Метою естетичного підходу є розв'язання таких завдань: естетичне сприйняття світу, формування естетичного смаку й поведінки, які виявляються в естетиці професійної діяльності (діяльності, відносинах, стосунках, поглядах тощо).

Висновки. На основі аналізу методологічних підходів підготовки майбутніх учителів фізичної культури з'ясовано, що означене питання розглядали різні автори, але невирішеною залишалася проблема визначення методологічних підходів у процесі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої діяльності. У контексті дослідження визначено, що важливими є діяльнісний, особистісно орієнтований, культурологічний та естетичний підходи.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гальченко Л.В. Методологічні підходи до проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання рухливих і національних ігор у професійній діяльності. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»*. 2015. Вип. 3 (1). С. 100–104.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології : навчальний посібник. Київ : Академвидав (Альма-матер), 2004.
3. Дручик В.Д. Методологічні підходи до проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до впровадження здоров'язбережувальних технологій у старшій школі. *Фізична культура, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2012. № 2. С. 52–55.
4. Костікова І.І. Сучасні методологічні підходи вчителя засобами інформаційно-комунікаційних технологій. URL: <http://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2008-08/08kiiict.pdf>.
5. Косяк В.А. Эстетические интерпретации телесности и спорта : монография. Сумы : ФОР Цьома С.П., 2016.

6. Лихачов Б.Г. Теория эстетического воспитания школьников. Москва : Просвещение, 1985.
7. Люріна Т.І. (2005). Розвиток професійної творчості педагога. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 16.* 2005. Вип. 3 (13). С. 43–46.
8. Назаренко Л.Д. Красота как необходимый компонент формирования личности. *Физическая культура в школе: воспитание, образование, тренировка.* 2000. № 1. С. 48–49.
9. Максимчук І.А. Розвиток педагогічної майстерності учителів фізичної культури в процесі професійної діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2017.
10. Сікора В.В. Методологічні підходи щодо формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури. Теорія і методика навчання і виховання. № 44. С. 199–210. URL: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/methodics/article/view/1138>.
11. Sambell Kay, Brown Sally, Graham Linda (2017). Professionalism in Practice. Key Directions in Higher Education Learning, Teaching and Assessment. Palgrave Macmillan, 279 p.